

РОЗДІЛ 2. ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ ТА ПРОЦЕСИ

Барасій Віта Юріївна

**Е-уряд задля політичної модернізації:
між інклюзивністю та мобілізацією**

УДК (328.1:007-048.35):355.24-056.24
DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2024-3.7>

Барасій Віта Юріївна
аспірантка кафедри політичних теорій
факультету психології, політології
та соціології
Національного університету «Одеська
юридична академія»
Фонтанська дорога, 23, Одеса, Україна
ORCID: 0000-0001-8817-2832

Статтю присвячено визначенню діяльності е-уряду задля політичної модернізації та вибору моделі модернізації між двома альтернативами: інклюзивністю та мобілізацією. Модернізацію інтерпретовано як процес підвищення ефективності публічної політики, економіки та удосконалення задля цього політичної системи, взаємодії між інститутами влади та громадянами. Політична модернізація є важливим практичним завданням для пострадянського суспільства, а її дослідження актуалізує звернення до теорії «навздогінної» модернізації. Українське суспільство, яке обрало шлях європейської та євроатлантичної інтеграції потребує політичної модернізації, як відповідності стандартам сучасних демократій. Наголос зроблено на визначальній ролі держави у цілому та уряду, зокрема, у процесі реалізації проекту політичної модернізації. Наведено конкретні приклади модернізації різних сфер (від транспорту до освіти, від лікарень до масмедіа), як наслідок впровадження урядової політики в Україні. Визначено, що в умовах становлення цифрового суспільства визначальну роль у процесі навздогінної модернізації відіграє електронний уряд. Сформульовано альтернативи е-урядування задля політичної модернізації суспільства у умовах цифровізації. Йдеться про вибір між мобілізацією та інклюзивністю.

Метою статті є визначення альтернатив мобілізації та інклюзивності як напрямків діяльності е-уряду задля здійснення модернізації в умовах цифровізації суспільства. У процесі дослідження альтернатив мобілізації та інклюзивності у діяльності е-уряду задля політичної модернізації необхідно звернутись до теорій політичної модернізації, теорій публічної політики та урядування і, головне, теорій щодо ролі е-уряду у цифровому суспільстві. У межах цих теорій застосовувались системний, компаративний та інституційний методи.

Відзначено, що мобілізація є моделлю класичної модернізації, коли під проводом уряду впроваджуються необхідні рішення (інформація рухається «зверху – вниз»). Натомість інклюзивність під час модернізації передбачає залучення якомога більшої кількості громадян та мережевих горизонтальних спільнот до механізмів громадської участі та деліберативної демократії. Визначено, що в умовах цифровізації суспільства створюються нові можливості діяльності е-уряду задля модернізації на основі інклюзивності.

Відтак, впровадження е-уряду задля модернізації в епоху цифровізації відкриває можливості для вирішення дилеми вибору між мобілізацією та інклюзивністю на користь останньої.

Ключові слова: е-уряд, модернізація, мобілізація, інклюзивність, політика, демократія, політичні процеси, цифровізація.

Вступ. Модернізація, як процес удосконалення та підвищення ефективності соціальної, політичної та економічної взаємодії між інститутами (включно із міжінституційною взаємодією) та індивідами, залишається актуальним завданням для України. Українське суспільство потребує політичної модернізації у буквальному розумінні – як «осучаснення» політичної системи, приведення її у відповідність до наявних у демократичних країнах європейської та євроатлантичної спільнот норм, процедур та стандартів. У теоріях політичної модернізації при осмисленні переходу від традиційних до індустріальних суспільств визначальне місце відводиться державі та урядам. Процес політичної модернізації нерозривно пов'язується із діяльністю урядів. У порядку денному публічної влади України, навіть в умовах війни, завдання модернізації різних публічних просторів також залишаються

першочерговим. Наведемо декілька прикладів: «Уряд спрямував 100 мільйонів євро на модернізацію інфраструктури «Укрзалізниці» [4], «Уряд ухвалив постанову, що створює можливості для модернізації державного сервісу в Україні» [13], «Уряд здійснив перерозподіл видатків для модернізації ЄДЕБО та видання підручників для осіб з ООП» [12], «Уряд цього року розпочне проекти реконструкції та модернізації не менш як 100 лікарень» [14], ін. Водночас, здійснення політичної модернізації в умовах становлення цифрового суспільства, переходу від панування в інформаційному просторі традиційних медіа (телебачення, радіо, преса) до мережевої організації та розвитку соціальних мереж потребує визначення ролі е-уряду. Також, на рівні теоретичного аналізу, необхідно здійснити концептуалізацію «навздогінної» модернізації (а в Україні має бути реалізована саме така

її модель) та обґрунтувати роль е-уряду у процесі модернізації в умовах цифровізації. При цьому, альтернативи розвитку е-уряду задля модернізації в умовах цифровізації суспільства формулюються наступним чином: мобілізація (як класична модель модернізації, коли під проводом уряду впроваджуються необхідні рішення «зверху – вниз») чи інклюзивність (залучення якомога більшої кількості громадян та мережових горизонтальних спільнот до механізмів деліберативної демократії). Очевидно, що на даному етапі модернізації відкриваються нові можливості для е-уряду щодо залучення громадян за допомогою цифрових технологій до обговорення порядку денного та прийняття важливих рішень, спрямованих на модернізацію. Усе вищезазначене актуалізує дослідження таких альтернатив е-уряду в умовах модернізації, як мобілізація vs. інклюзивність.

Мета та завдання. Метою статті є визначення альтернатив мобілізації та інклюзивності як напрямків діяльності е-уряду задля здійснення модернізації в умовах цифровізації суспільства. Мета статті обумовила необхідність вирішення наступних завдань дослідження: 1) визначити сутність модернізації та навздогінної модернізації; 2) обґрунтувати необхідність е-уряду для модернізації в умовах цифрового суспільства; 3) дослідити дві альтернативи уряду щодо модернізації: мобілізацію (яка, можливо помилково, вважається/вважалась головним завданням урядів країн, які стали на шлях модернізації) та інклюзивності (яка довела свою ефективність у сучасних демократіях та готовність до використання потенціалу цифрової епохи).

Методи дослідження. У процесі дослідження альтернатив мобілізації та інклюзивності у діяльності е-уряду задля політичної модернізації необхідно звернутись до теорії модернізації, теорії публічної політики та урядування і, головне, теорії щодо ролі е-уряду у цифровому суспільстві. У межах цих теорій застосовувались системний, компаративний та інституційний методи. Щодо теорій модернізації, то їх фундаментом стала ідея прогресу, яку визначали такі різні автори, як Г. Спенсер та М. Вебер (до ідеї легітимності соціального порядку у процесі переходу від традиційного до сучасного якого ми ще звернемось у подальшому), К. Маркс та Ф. Енгельс, Ч. Кулі, А. Тойнбі та О. Шпенглер. Усіх цих провісників модернізації об'єднує певний конструктивізм (можливість та здатність людей конструювати власне життя, політику, економіку тощо) та, головне, відмова від розуміння прогресу як поєднання випадковості та спонтанності. В основі прогресу (розвитку) знаходиться певний план, кому б він не належав – класу, державі, нації чи вищим силам, які промовляють через пророків чи харизматичних лідерів. Потужний імпульс теорії модернізації надала ідея

щодо переходу від традиційних до індустріальних (а згодом – постіндустріальних) суспільств протягом історії людства. Теорія навздогінної модернізації передбачає, що деякі країни, які пройшли відповідний шлях модернізації, пропонують іншим країнам рецепти модернізації. Безпосередньо теорії модернізації розроблялись такими вченими, як Е. Шілדз, Ш. Айзентштадт, Д. Лернер, Н. Смелзер, П. Штомпка, С. Гантингтон, Е. Гіденс, А. Турен, З. Бауман, П. Бергер, Дж. Александер, П. Вагнер, Г. Терборн, Ю. Габермас, А. Сен, ін. Окремий напрямок, представники якого досліджують модернізацію, це світ-системний аналіз (І. Валерстайн [20], Г. Дерлугьян [17], Р. Лахман [19], ін.). Щодо мобілізації, то як справедливо відзначає П. Кутуєв: «Для першого покоління дослідників модернізації, мобілізація була основою прогресу та прогресивних змін суспільства. Карл Дойч у своїй класичній статті «Соціальна мобілізація та політичний розвиток» прив'язав цей процес до військової історії післяреволюційної Франції та німецької «тотальної мобілізації» 1914–1918 років. Він також висунув ідею про те, що військовий набір та військова мобілізація були передумовою для мобілізації соціальної... Після «зникнення ленінізму», модернізація є найактуальнішим питанням для країн Східної Європи та пострадянського простору. Для теоретиків модернізації 1950х років відповідь на це завдання була абсолютно зрозумілою – мобілізація була їхнім шиболетом, і водночас – синонімом прогресу та модернізації суспільства» [18, с. 5]. Натомість, Ю. Савельєв наголошує на тому, що інклюзивність є важливою складовою модернізації [8]. Зокрема, він наводить такий приклад: «...українська національна ідея повинна ґрунтуватись на більш широкому змісті національної ідентичності, що охоплює етнічну, культурну і громадянську складову з пріоритетом останньої, і буде життєздатною, якщо вона апелюватиме не до архаїчного історичного досвіду, міфів і етнічної спільності, а до сучасної конкурентноспроможної громадянської нації, яка базується на повазі до закону і суспільних інститутів без виключення за принципом кровного зв'язку, «кумівства» і поділу на «своїх і чужих»» [9, с. 386]. Це не лише вимога модернізації, а й умова виживання в глобальному світі [9]. Саме інклюзивність має стати осердям урядової політики задля модернізації: «На сучасному етапі розуміння модерності як євроцентричної мобілізації є концептуально застарілим та політично шкідливим... інклюзивне прочитання модерності підіймає цілу низку запитань перед дослідниками та політиками. Припущення полягає в тому, що модерність, а також політика модернізації та розвитку, мають сприйматися з точки зору інклюзії та зростання людських можливостей» [18, с. 7].

Щодо трансформації ролі уряду в умовах цифровізації суспільства, то йдеться про вико-

ристання нових можливостей інформаційних технологій, зокрема – створення моделей Е-уряд 1.0 та Е-уряд 2.0. Водночас, аргументовано відзначається небезпека появи нового, «інформаційного тоталітаризму» та створення «Цифрового паноптикуму» [10].

Результати. Технологічний розвиток останніх десятиліть спричинив трансформації соціальної та політичної сфери суспільного життя. Впровадження новацій у інформаційному просторі справді змінює взаємодію людей. Це стосується утворення віртуальної реальності, панування мережевої взаємодії, структури зайнятості та вільного часу, медіатизації політики, впровадження різних моделей електронного урядування тощо. Вже доводилось раніше відзначати, що «Основні інновації у глобальному масштабі на сучасному етапі політичного розвитку пов'язані з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Йдеться про соціальні мережі, електронне голосування, електронну демократію та електронний уряд. Вплив комунікацій особливо важливо враховувати при дослідженні процесу урядування, адже розвиток комунікативних мереж відкриває шлях до покращення взаємодії між публічною владою та громадянами, дозволяє налагодити зворотній зв'язок між ними» [1, с. 61].

Одним із можливих напрямків розвитку е-демократії та е-урядування слід визначити відродження моделі прямої демократії. Тобто, застосування голосування громадян не лише для електорального вибору, а й для вибору публічних політик, визначення політичного курсу держави. Фактично, е-урядування уможливорює буквально щоденні плебісцити з будь-яких питань суспільного розвитку. Інклюзивність стає ознакою повсякденного політичного життя індивідів, вона застосовується не лише під час виборчих змагань чи референдумів, а для щоденного вибору політик.

Як зауважує О. Третяк щодо соціальних мереж в Інтернеті, їх «Значення... полягає у технічній можливості публікування думок кожного окремого індивіда... Розробляючи концепцію мережевої політики як альтернативи чинній політиці, де ініціатива належить формальним структурам, основним моментом стає забезпечення привабливості віртуальної політичної участі. Важливим чинником тут є залучення громадян до процесу обговорень і вироблення концепцій дій... На зміну традиційним формам політичної участі приходять активність у соціальних мережах відносно явищ та компонентів реальної політики. Проявом громадсько-політичної діяльності в соціальних мережах є і оцінка окремих політичних подій та персоналій, і залучення до процесу політичних обговорень. Соціальні мережі дають можливість вільної публікації різноманітних думок, що певним чином розширює поле публічної сфери як

якісно нового стану політичної діяльності окремих громадян» [11, с. 38].

Порівняно із попередніми хвилями індустріалізації та модернізації ці технологічні новації, окрім іншого, відкривають шлях до переходу від моделі модернізації, заснованої на мобілізації до інклюзивності. У цьому сенсі становлення цифрового суспільства створює нові можливості для модернізації в Україні на основі інклюзивності. До того ж, доступ до е-демократії та участь у е-урядуванні давали надію на раціоналізацію політичного дискурсу. Вільне обговорення проблеми зацікавленими сторонами та прозорість комунікації мали б створити умови для раціоналізації аргументації. Не так сталося, як гадалося.

З одного боку, запит на раціональну комунікацію підвищився: «Раціоналізація публічної політики як комунікативного простору реалізації публічної влади є важливим завданням у сучасному українському контексті. «Менеджмент війни» (В. Зеленський), як стан публічної влади та публічної політики в Україні потребує раціональних політичних рішень, що ґрунтуються на пошуку «кращого» аргументу та кристалізації політичних позицій у процесі політичних дебатів» [16, с. 81].

З іншого боку, ситуація з раціональною аргументацію значно погіршилась. Замість раціональних дебатів чи обговорення із громадськістю та зацікавленими сторонами у межах моделі деліберативної демократії, політики завше беруть участь у телевізійних шоу. Останні розраховані на підвищення рейтингу телеканалу та скандальність, а не на пошук кращого аргументу.

Погодимось із тим, що «У сучасному політичному дискурсі не залишилось місця для такого, здавалось би, елементарного здобутку політики епохи модерна й маркеру демократії, як політичні дебати. І якщо справедливою вимогою для модернізації та демократизації України є раціональність у здійсненні політики, то в умовах інформатизації посилюється вага раціонального дискурсу. А із цим точно є проблеми. Адже дискурс медіа сьогодні формується розважальними ток-шоу на політичну тематику та обертається навколо медіа-скандалів... На жаль, в Україні застосування раціональної аргументації в дискурсивному просторі з метою переконання громадян поступилось місцем медіатизації політики. А політичний дискурс став простором спрощеного сприйняття реальності, місцем емоційного шантажу громадян» [15, с. 85].

Ці дві альтернативи модернізації – мобілізація та інклюзивність – знову з'явилися на порядку денному українського суспільства після широкомасштабного збройного вторгнення. Адже, у 2022 році довелося переглядати оптимістичні підходи щодо панування новітніх технологій залучення громадян до політики, інклюзивної демократії та моделі деліберативної демократії не лише в Україні. Мобіліза-

ція, як інструмент модернізації, знову панує у дискурсах влади демократичних країн через виклики та загрози з боку авторитарних режимів, які завжди ґрунтували власну легітимність на насильстві та терорі як всередині країн, так і ззовні.

Наведемо дані емпіричних досліджень громадської думки в Україні щодо ставлення до мобілізації. Станом на середину лютого 2022 року, тобто до початку війни 57,5% громадян готові були чинити опір агресору, з них 22,5% безпосередньо воювати на фронті. Відповідно до даних КМІС «...у грудні чинити опір у разі російської збройної інтервенції були готові 50,2% респондентів, а станом на лютий ця цифра зросла до 57,5%. Виїхати в безпечніший регіон готові 12,4% респондентів, виїхати за кордон – 7,5%, ще 17,9% нічого не робитимуть, а 7,6% не визначилися з відповіддю. 1,2% респондентів відмовилися відповідати на запитання» [5].

Готовність до мобілізації заради захисту країни українське суспільство демонструє і станом на березень 2024 року. Так, лише 5% відсотків респондентів зараз планують виїхати з країни у разі загострення ситуації, натомість вже служать [3]. Акцентуємо увагу, що 19% громадян України сумарно готові воювати: «3% з опитаних вже в силах оборони, 7% опитаних висловили готовність приєднатися до сил оборони в разі мобілізації, 9% – готові приєднатися до сил оборони у разі, якщо військовій дії наблизяться до місця їхнього проживання. Сумарно, 19% готові бути на фронті. Ще 35% надають посильну невійськову допомогу» [3].

Щодо громадян та урядів європейських демократичних країн, то більшість з них поклало надії на гегемона США та військово-політичний альянс НАТО. У науковому дискурсі щодо модернізації та демократизації також доводиться знімати «рожеві окуляри». Адже, донедавна мобілізація вважалась пережитком минулого.

Варто погодитись із тим, що на певному етапі після розпаду СРСР «Бачення мобілізації як процесу «згори донизу» вже доволі давно вважається застарілим у на Заході та переважно асоціюється з процесами та інституціями демодернізації. Насправді доволі важко відійти від прямолінійних визначень модерності з їхнім традиційним акцентом на насильницькому вимірі та здійснити перехід до концептуального розуміння модерну/модернів з врахуванням демократичних практик» [18, с. 7].

Власне, одним із головних позитивних результатів пострадянських перетворень є те, що майже ніхто не заперечує необхідність модернізації у цілому. Зокрема, відзначається необхідність модернізації економіки.

Без економічної модернізації неможлива політична модернізація, адже економічна модернізація країни є «...основним засобом підвищення її конкурентоспроможності, яку сьогодні називають основним джерелом економічного зростання.

Основою модернізації є інноваційна активність бізнесу. Успіх, особливо глобальний, у все більшому ступені обумовлений оновленням технологій, освоєнням нових ринкових ніш і організаційними нововведеннями» [2, с. 220].

Враховуючи необхідність політичної модернізації як процесу перетворення традиційного (пострадянського) суспільства на сучасне демократичне суспільство та її незворотність в умовах європейської та євроатлантичної інтеграції України, слід виокремити ті моделі е-уряду, які здатні сприяти здійсненню модернізації у цифровому суспільстві. Йдеться про моделі «одного вікна», «відкритого уряду» та «сервісного уряду».

Як зазначає О. Кучко, «У першому випадку зменшується кількість взаємодій із бюрократами, їх тривалість. У цьому випадку має реалізовуватись модель бюрократії Вебера, коли чиновників буквально не видно і вони мають бути просто функціями... Відкритий уряд же зменшує замкненість системи, забезпечує зворотній зв'язок і через нього інновації, які має генерувати та просувати громадянське суспільство... Сервісний уряд же повинен підходити до виконання функцій, як комерційні компанії – тобто як надання послуги клієнтам. Таким чином критерієм якості є задоволеність громадян» [6, с. 154].

В Україні з 2019 року діє Міністерство цифрової трансформації України. Вже сам факт його створення представляє собою потужний крок на шляху до впровадження моделі е-уряду задля модернізації. Серед основних завдань Мінцифри [7] слід відзначити функції е-уряду щодо одного вікна та цифровізації бюрократичних послуг – це впровадження електронного документообігу, надання електронних та адміністративних послуг тощо. Щодо відкритого уряду, то йому відповідають наступні завдання Міністерства цифрової трансформації України: надання електронних довірчих послуг та електронної ідентифікації, розвитку національних електронних інформаційних ресурсів та інтероперабельності, розвитку інфраструктури широкосмугового доступу до Інтернету та телекомунікацій, відкритих даних, електронної комерції та бізнесу, розвитку ІТ-індустрії. Нарешті, створенню сервісного уряду, як інклюзивної взаємодії громадян та публічної влади, відповідають завдання Мінцифри щодо розвитку інформаційного суспільства, цифровізації, розвитку цифрової економіки, електронного урядування та електронної демократії, розвитку цифрових навичок та цифрових прав громадян, забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері хмарних послуг.

Висновки. Відтак, підсумовуючи результати даного дослідження, слід відзначити наступне. По-перше, завданням е-уряду в умовах цифровізації суспільства є здійснення проекту модерніза-

ції. Без політичної модернізації, як «осучаснення» політичної системи України та впровадження європейських стандартів у взаємодію влади та громадян (призвичаєння до демократичного панування) неможливий подальший економічний розвиток. Для України це навздогінна модернізація, плюси якої полягають у можливості враховувати досвід країн-попередників та здобутки технологічного розвитку і новацій у сфері інформації та комунікації. На заваді діяльності е-уряду задля модернізації може стати досвід невдалих реформ та «вади» взаємодії публічної влади та суспільства, які були сформовані у посткомуністичну епоху.

По-друге, впровадження е-уряду задля модернізації в епоху цифровізації відкриває можливості для вирішення дилеми вибору між мобілізацією та інклюзивністю на користь останньої. Це означає, що насильницька модернізація має поступитись місцем залученню якомога більшої кількості громадян до вироблення публічної політики. Розвиток інформаційних технологій у мережі Інтернет відкриває шлях для деліберативної демократії, як механізму вирішення суспільно значущих проблем.

По-третє, подальших досліджень потребує процес мобілізації суспільств в умовах їх цифровізації, адже війна в Україні переконливо продемонструвала необхідність мобілізації задля перемоги та подальшої модернізації. Держави авторитарного табору активно застосовують механізми мобілізації у військовій, інформаційній, економічній та політичній сферах під час протистояння із демократичною коаліцією на підтримку України. Демократії мають знайти адекватну відповідь на цей виклик, плекаючи, водночас, свободу та інклюзивність.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Барасій В. Ю. Електронний уряд як чинник політичної мобілізації та модернізації. *Трансформація українського суспільства в цифрову еру: Матеріали II всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 23 березня 2023 р.)*. Одеса: Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.», 2023. С. 61–63. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/fa6ad5ae-f3ef-4a6e-94b3-7cddbc76edd5/content>
2. Бужимська К.О. Принципи державної політики в сфері модернізації економіки. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Економічні науки*. 2010. № 4 (54). С. 220–223. URL: <http://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/5625/48.pdf?sequence=1>
3. Гарань О. Скільки українців готові до мобілізації. *NV.UA*. 10 травня 2024 року. URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/chi-gotovi-ukrajinci-do-mobilizaciji-socopituvannya-50417133.html>
4. Жарикова А. Уряд спрямував 100 мільйонів євро на модернізацію інфраструктури «Укрзалізниці». *Економічна правда*. 1 вересня 2023 року. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/09/1/703828/>

5. Кількість зростає. Більш ніж половина українців готові чинити опір у разі нового вторгнення Росії – опитування KMIC. *NV.UA*. 15 лютого 2022. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/viyska-rf-na-kordoni-ukrajini-bilsh-nizh-polovina-ukrajinciv-gotovi-do-oporu-opituvannya-kmis-50216960.html>

6. Кучко О.Є. Різні моделі електронного врядування як різні шляхи до модернізації. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. *Політологія. Соціологія. Право*. 2016. № 1/2 (29/30). С. 154–155. URL: <http://visnyk-ppsp.kpi.ua/article/view/119158/113803>

7. Питання Міністерства цифрової трансформації : постановою Кабінету Міністрів України від 18 вересня 2019 р. № 856. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-%D0%BF#Text>

8. Савельєв Ю. Антиномії суспільства пізнього модерну: Східна Європа у небезпеці демодернізації. *Ідеологія і політика*. 2018. № 1 (9). Р. 14–63. URL: https://www.ideopol.org/wp-content/uploads/2018/11/_____2018%201.%203%20UKR.%20Saveliev.%20%20Demodernization.pdf

9. Савельєв Ю. Б. Багатомірна сучасність: соціальне включення в оцінці суспільного розвитку. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2017. 447 с.

10. Сокоринський В. О. «Цифровий Паноптикум» як метод розповсюдження цифрового тоталітаризму та загроза сучасним міжнародним відносинам. *Politicus: науковий журнал*. 2024. № 2. С. 118–122 URL: http://politicus.od.ua/2_2024/19.pdf

11. Третяк О.А. Вплив новітніх комунікаційних інтернет-мереж на розвиток публічної сфери політики. *Економічний часопис-XXI*. 2011. № 11-12. С. 37–39. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/48089/10-Tretyak.pdf?sequence=1>

12. Уряд здійснив перерозподіл видатків для модернізації ЄДЕБО та видання підручників для осіб з ООП. *Урядовий портал: Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-zdijsniv-pererозpodil-vidatkiv-dlya-modernizaciyi-yedebo-ta-vidannya-pidruchnikiv-dlya-osib-z-oor>

13. Уряд ухвалив постанову, що створює можливості для модернізації державного сервісу в Україні. *Міністерство цифрової трансформації України*. 5 серпня 2021 року. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/uryad-ukhvaliv-postanovu-shcho-stvoryue-mozhливosti-dlya-modernizatsii-derzhavnogo-servisu-v-ukraini>

14. Уряд цього року розпочне проєкти реконструкції та модернізації не менш як 100 лікарень. *Укрінформ*. 23 червня 2024 року. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-health/3828117-urad-cogo-roku-roz-pocne-proekti-rekonstrukcii-ta-modernizacii-ne-mense-100-likaren-smigal.html>

15. Яковлев Д. В. Дискурс вітчизняних медіа щодо країн Балтії: минуле/майбутнє, *policy/politics*. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2020. Вип. 26. С. 82–87. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/26_2020/14.pdf

16. Яковлев Д. В. Публічні звернення інтелектуалів як технологія раціоналізації політичної комуні-

кації. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2022. Вип. 38. С. 81–87. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/38_2022/16.pdf

17. Derluguian G.M., Greer S.L. Questioning geopolitics: political projects and the shifting patterns of world-system. Westport: Praeger, 2000. 249 p.

18. Kutuev P. Choliy S. Mobilization in post-socialist spaces: between imperatives of modernization and threats of demodernization ideology and politics. *Ideology and politics*. 2018. № 2 (10). P. 4–22. URL: https://www.ideo-pol.org/wp-content/uploads/2019/01/_____.2.%201.%20ENG.%20Intro.pdf

19. Lachmann R. Capitalists in Spite of Themselves: Elite Conflict and Economic Transitions in Early Modern Europe. New York: Oxford University Press. 2000. 314 p.

20. Wallerstein I. Globalization or the Age of Transition? A Long Term View of the Trajectory of the World-System. *International Sociology*. 2000. Vol. 15 (2). P. 249–265.

REFERENCES:

1. Barasii V. Yu. (2023) Elektronnyi uriad yak chynnyk politychnoi mobilizatsii ta modernizatsii [Electronic government as a factor of political mobilization and modernization]. *Transformatsiia ukrainskoho suspilstva v tsyfroviu eru : Materialy II vseukrainskoi naukovy-praktychnoi konferentsii (m. Odesa, 23 bereznia 2023 r.)*. Odesa: Nats. un-t «Odes. yuryd. akad.». S. 61–63. Retrieved from: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/fa6ad5ae-f3ef-4a6e-94b3-7cddbc76edd5/content> [in Ukrainian].

2. Buzhymyska K.O. (2010) Pryntsypy derzhavnoi polityky v sferi modernizatsii ekonomiky [Principles of state policy in the sphere of economic modernization]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnogo tekhnolohichnoho universytetu. Ekonomichni nauky*. № 4 (54). S. 220–223. Retrieved from: <http://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/5625/48.pdf?sequence=1> [in Ukrainian].

3. Haran O. (2024, May 10) Skilky ukraintsiiv hotovi do mobilizatsii [How many Ukrainians are ready for mobilization]. *NV.UA*. Retrieved from: <https://nv.ua/ukr/opinion/chi-gotovi-ukrajinci-do-mobilizacii-socopituvannya-50417133.html> [in Ukrainian].

4. Zharykova A. (2023, September 1) Uriad spriamuvav 100 milioniv yevro na modernizatsiiu infrastruktury «Ukrzaliznytsia» [The government allocated 100 million euros to modernize the infrastructure of Ukrzaliznytsia]. *Ekonomichna pravda*. Retrieved from: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/09/1/703828/> [in Ukrainian].

5. Killist zrostaie. Bilsh nizh polovyna ukraintsiiv hotovi chynnyty opir u razi novoho vtorhnennia Rosii – opytuvannia KMIS (2022, February 15). [The number is growing. More than half of Ukrainians are ready to resist in the event of a new Russian invasion – KMIS survey] *NV.UA*. Retrieved from: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/viyska-rf-na-kordoni-ukrajini-bilsh-nizh-polovyna-ukrajinciv-gotovi-do-oporu-opituvannya-kmis-50216960.html> [in Ukrainian].

6. Kuchko O.Ie. (2016) Rizni modeli elektronnoho vriaduvannia yak rizni shliakhy do modernizatsii [Different models of electronic governance as different paths to modernization]. *Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy «Kyivskiy politekhnichnyi instytut»*. *Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo*. № 1/2 (29/30). S. 154–155. Retrieved from: <http://visnyk-ppsp.kpi.ua/article/view/119158/113803> [in Ukrainian].

7. Pytannia Ministerstva tsyfrovoi transformatsii [Issues of the Ministry of Digital Transformation]: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 18 veresnia 2019 r. № 856. Ofitsiinyi sait Verkhovnoi Rady Ukrain. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

8. Saveliev Yu. (2018) Antynomii suspilstva piznoho modernu: Skhidna Yevropa u nebezpeti demodernizatsii [Antinomies of late modernity: Eastern Europe in peril of demodernization]. *Ideolohiia i polityka*. № 1(9). P. 14–63. Retrieved from: https://www.ideo-pol.org/wp-content/uploads/2018/11/_____.2018%201.%203%20UKR.%20Saveliev.%20%20Demodernization.pdf

9. Saveliev Yu. (2017) B. Bahatovymirna suchasnist: sotsialne vkluchennia v otsyntsi suspilnoho rozvytku [Multidimensional modernity: social inclusion in the assessment of social development]. Kyiv: VPTs «Kyivskiy universytet». 447 s. [in Ukrainian].

10. Sokorynskyi V. O. (2024) «Tsyfroviy Panoptikum» yak metod rozpovsiudzhennia tsyfrovoho totalitaryzmu ta zahroza suchasnym mizhnarodnym vidnosynam [«Digital Panopticon» as a method of spreading digital totalitarianism and a threat to modern international relations]. *Politicus: naukovyi zhurnal*. № 2. С. 118–122. Retrieved from: http://politicus.od.ua/2_2024/19.pdf [in Ukrainian].

11. Tretiak O.A. (2011) Vplyv novitnikh komunikatsiinykh internet-merezh na rozvytok publichnoi sfery polityky [The influence of the latest communication Internet networks on the development of the public sphere of politics]. *Ekonomichnyi chasopys XXI*. № 11-12. S. 37–39. Retrieved from: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/48089/10-Tretyak.pdf?sequence=1> [in Ukrainian].

12. Uriad zdiisnyv pererozpodiil vydatkiv dlia modernizatsii YeDEBO ta vydannia pidruchnykiv dlia osib z OOP [The government has redistributed expenses for the modernization of EDEBO and the publication of textbooks for persons with SEN] (2022, June 7). *Uriadoviy portal: Yedyniy veb-portal orhaniv vykonavchoi vlady Ukrainy*. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-zdiisnyv-pererozpodiil-vidatkiv-dlya-modernizacii-yedebo-ta-vidannya-pidruchnykiv-dlya-osib-z-oop> [in Ukrainian].

13. Uriad ukhvalyv postanovu, shcho stvoriue mozhlyvosti dlia modernizatsii derzhavnogo servisu v Ukraini [The government adopted a resolution that creates opportunities for the modernization of state services in Ukraine] (2021, August 5). *Ministerstvo tsyfrovoi transformatsii Ukrainy*. Retrieved from: <https://thedigital.gov.ua/news/uryad-ukhvaliv-postanovu-shcho-stvoryuemozhlyvosti-dlya-modernizatsii-derzhavnogo-servisu-v-ukraini> [in Ukrainian].

14. Uriad tsoho roku rozpochne proiekty rekonstruktsii ta modernizatsii ne mensh yak 100 likaren [The government will start reconstruction and modernization projects of at least 100 hospitals this year] (2024, June 23). *Ukrinform*. Retrieved from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-health/3828117-urad-cogo-roku-rozpocne-proekti-rekonstrukcii-ta-modernizacii-ne-mense-100-likaren-smigal.html> [in Ukrainian].

15. Yakovlev D. V. (2020) Dyskurs vitchyznianskykh media shchodo krain Baltii: mynule/maibutnie, policy/politics [Discourse of domestic media on the Baltic States:

past/future, policy/politics]. *Aktualni problemy filosofii ta sotsiologii*. Vyp. 26. S. 82–87. Retrieved from: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/26_2020/14.pdf [in Ukrainian].

16. Yakovlev D. V. (2022) Publichni zvernennia intelektualiv yak tekhnolohiia ratsionalizatsii politychnoi komunikatsii [Public appeals of intellectuals as a technology of rationalization of political communication]. *Aktualni problemy filosofii ta sotsiologii*. Vyp. 38. S. 81–87. Retrieved from: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/38_2022/16.pdf [in Ukrainian].

17. Derluguian G.M., Greer S.L. (2000) Questioning geopolitics: political projects and the shifting patterns of world-system. Westport: Praeger. 249 p.

18. Kutuev P. Choliy S. (2018) Mobilization in post-socialist spaces: between imperatives of modernization and threats of demodernization ideology and politics. *Ideology and politics*. № 2 (10). P. 4–22. Retrieved from: https://www.ideopol.org/wp-content/uploads/2019/01/_____2.%201.%20ENG.%20Intro.pdf

19. Lachmann R. (2000) Capitalists in Spite of Themselves: Elite Conflict and Economic Transitions in Early Modern Europe. New York: Oxford University Press. 314 p.

20. Wallerstein I. (2000) Globalization or the Age of Transition? A Long Term View of the Trajectory of the World-System. *International Sociology*. Vol. 15 (2). P. 249–265.

E-government for political modernization: between inclusiveness and mobilization

Barasiy Vita Yuryivna

Postgraduate Student at the Department of Political Theories
Faculty of Psychology, Political Science and Sociology
National University “Odesa Law Academy”
Fontanska Doroha, 23, Odesa, Ukraine
ORCID: 0000-0001-8817-2832

The article is devoted to the definition of e-government activities for political modernization and the choice of a modernization model between two alternatives: inclusiveness and mobilization. Modernization is interpreted as a process of increasing the efficiency of public policy, economy and, for this purpose, improving the political system, interaction between government institutions and citizens. Political modernization is an important practical task for the post-Soviet society, and its study actualizes the appeal to the theory of «catch-up» modernization. Ukrainian society, which has chosen the path of European and Euro-Atlantic integration, needs political modernization, as compliance with the standards of modern democracy. Emphasis is placed on the determining role of the state in general and the government, in particular, in the process of implementing the project of political modernization. Specific examples of modernization of various spheres (from transport to education, from hospitals to mass media) are given as a result of the implementation of government policy in Ukraine. It was determined that in the conditions of the formation of a digital society, the e-government plays a decisive role in the process of catch-up modernization. Alternatives to e-government for the political modernization of society in the conditions of digitalization are formulated. It is about choosing between mobilization and inclusion.

The purpose of the article is to determine the alternatives of mobilization and inclusiveness as areas of e-government activity for modernization in the conditions of digitalization of society. In the process of researching alternatives for mobilization and inclusiveness in e-government activities for political modernization, it is necessary to turn to theories of political modernization, theories of public policy and governance, and, most importantly, theories regarding the role of e-government in a digital society. Systemic, comparative and institutional methods were used within these theories.

It was noted that mobilization is a model of classic modernization, when the necessary solutions are implemented under the guidance of the government (information moves «from top to bottom»). Instead, inclusiveness during modernization involves involving as many citizens and networked horizontal communities as possible in the mechanisms of public participation and deliberative democracy. It was determined that in the conditions of digitalization of society, new opportunities for e-government activities are created for modernization based on inclusiveness. Therefore, the implementation of e-government for modernization in the era of digitalization opens up opportunities to solve the dilemma of choosing between mobilization and inclusiveness in favor of the latter.

Key words: e-government, modernization, mobilization, inclusiveness, politics, democracy, political processes, digitalization.